

Oikeusministeriö

Lausuntopyyntö työryhmämietinnöstä: pakkokeinolain muutostarpeet; sisäministeriön lausunto

Oikeusministeriö on pyytänyt sisäministeriöltä lausuntoa pakkokeinolain muutostarpeiden tarkastelua koskevasta työryhmämietinnöstä (Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 2022:1). Esityksen tarkoituksena on selvittää pakkokeinolain (806/2011) ja muun pakkokeinoasioita sääntelevän lainsäädännön säännöksiä, jotka ovat käytännössä osoittautuneet tulkinnanvaraisiksi. Tarkoituksena on myös tehostaa pakkokeinoasioiden käsittelyä vaarantamatta kuitenkaan asiaan liittyviä perusoikeusintressejä. Lisäksi ehdotetaan useita pakkokeinon kohteena olevan henkilön perusoikeussuojaa vahvistavia muutoksia, jotka perustuvat erityisesti laillisuusvalvonta- ja oikeuskäytännössä esiin nousseisiin huomioihin.

Sisäministeriö lausuu asiassa seuraavaa.

Sisäministeriön poliisiosastolla sekä rajavartio-osastolla on ollut edustus pakkokeinolakityöryhmässä. Mietintö on hyvin laadittu ja siinä on käsitelty pääosin ne asiat, joiden osalta on muutostarpeita. Mietinnössä esitetyt ehdotukset on lähtökohtaisesti perusteltu hyvin ja kattavasti sekä säännösmuutosehdotukset on kirjoitettu asianmukaisen täsmällisesti ja tarkkarajaisesti.

Vaikutukset poliisiin ja suojelupoliisiin

Mietinnössä käsitellään paikkaan kohdistuvaa jälkikäteen ilmoitettavaa etsintää (s. 51-53). Työryhmässä on arvioitu, että esitetty sääntely tuntuisi kohdistuvan enemmän rikosten ennalta estämiseen kuin niiden selvittämiseen. Tässä suhteessa on katsottu, että asian harkinta olisi perustellumpaa esimerkiksi poliisilain muutostarpeita harkittaessa. Sisäministeriö kiinnittää huomiota siihen, että jälkikäteen ilmoitettava etsintä on yhtä lailla tärkeä mahdollistaa myös rikosten selvittämisessä. Tätä näkökohtaa perustelee sekä mietinnössä esitetyt seikat, mutta myös se, että salaisia tiedonhankintakeinoja koskeva 5 luku perustuu mahdollisimman pitkälle pakkokeinolain 10 luvun säännöksiin. Salaisia tiedonhankintakeinoja voidaan käyttää rikosten estämiseen olennaisesti samojen edellytysten perusteella kuin niitä voidaan käyttää rikosten selvittämiseen.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Sisäministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 26
00023 Valtioneuvosto

Kirkkokatu 12
Helsinki

0295 480 171
+358 295 480 171

09 160 44635
+358 9 160 44635

kirjaamo.sm@govsec.fi
www.intermin.fi

Poliisilain 5 luvun 4 §:ssä säädetään salaisen tiedonhankinnan jatkamisesta rikoksen selvittämiseksi. Pykälän mukaan, Jos rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi aloitetun salaisen tiedonhankinnan aikana ilmenee, että on syytä epäillä tiedonhankinnan kohteena oleva rikos tehdyksi, tiedonhankintaa saadaan kuitenkin jatkaa rikoksen selvittämiseksi tämän luvun nojalla annetun luvan nojalla kolme vuorokautta, enintään kuitenkin luvan voimassaoloajan. Jos rikoksen selvittämiseksi on tarpeen käyttää pakkokeinolain 10 luvussa tarkoitettua salaista pakkokeinoa, asia on saatettava mainitun ajan kuluessa sen viranomaisen ratkaistavaksi, joka on toimivaltainen päättämään kysymyksessä olevan pakkokeinon käyttämisestä. Mikäli jälkikäteisen ilmoitettavasta etsinnästä säädetäisiin ainoastaan rikoksen estämiseksi, ja etsinnän aikana ilmenisi, että on syytä epäillä rikosta, joutuisi poliisi erittäin hankalaan tilanteeseen erityisesti silloin, jos tiedonhankintaa olisi välttämätöntä jatkaa. Tämä myös perustelee sitä, että jälkikäteisen ilmoitettavasta etsinnästä on perusteltua säätää myös pakkokeinolaissa.

Sisäministeriö toisaalta on samaa mieltä mietinnössä esitetyn osalta, jonka mukaan voi olla tarkoituksenmukaisempaa tarkastella asiaa jo sen laajuuden vuoksi omassa, tätä kysymystä varten perustetussa kokoonpanossa.

Mietinnössä käsitellään myös biometristen tietojen hyödyntämistä salaisten pakkokeinojen käytön yhteydessä (s. 65-66). Pakkokeinolaki ei mahdollista kasvojen reaaliaikaista biometristä tunnistamista kuvavirrasta teknisen katselun tai suunnitelmallisen tarkkailun yhteydessä. Työryhmässä keskusteltiin siitä, olisiko tarvetta tähän liittyville lainmuutoksille. Tältä osin sisäministeriö viittaa samoihin huomioihin kuin mitä jälkikäteisen ilmoitettavassa etsinnässä.

Mietinnössä käsitellään lisäksi, tulisiko rikoslain 25 luvun 7 a §:ssä tarkoitettu vainoaminen lisätä televalvonnan perusterikokseksi. Mietinnössä katsotaan, että soveltuvampana voidaan jo nykyisin käytössä olevista pakkokeinoista mainita esimerkiksi pakkokeinolain 10 luvun 12 §:ssä tarkoitettu suunnitelmallinen tarkkailu. Sisäministeriö toteaa, että nykyisillä poliisin resursseilla suunnitelmallisen tarkkailun käyttäminen vainoamisrikosten tutkinnassa ei ole mahdollista. Sitä vastoin televalvonnan käyttäminen ei aiheuta vastaavanlaista resurssitarvetta. Vainoamisrikosten selvittämisen voidaan arvioida tehostuvan ja vainoamisen lisääminen televalvonnan perusterikokseksi tulisi mahdollistamaan epäillyn telepäätelaitteen sijaintitietojen selvittämisen, ja tätä myötä vainoamisen tunnusmerkistössä tarkoitettujen seuraamisen ja tarkkailemisen selvittämisen. Sisäministeriö pitää perusteltuna, että vainoaminen lisättäisiin televalvonnan perusterikoksiin.

Työryhmämietinnössä esitetään myös, että pakkokeinolain 10 luvusta poistetaan viittaukset suojelupoliisiin. Sisäministeriö pitää ehdotusta kannatettavana, koska uuden siviilitiedustelulainsäädännön myötä suojelupoliisin esitutkinta- ja pakkokeinoimivaltuuudet poistettiin. Jatkossa on kuitenkin perusteltua kiinnittää huomiota pakkokeinolain 10 luvun salaisiin pakkokeinoihin ehdotettuihin muutoksiin, koska niillä voi olla vaikutusta suojelupoliisin käytössä rikostorjunnassa oleviin poliisilain 5 luvun salaisiin tiedonhankintakeinoihin.

Sisäministeriö kiinnittää huomiota myös siihen, että siviilitiedustelumenetelmän käytön ilmoittamisesta säädetään poliisilain 5 a luvussa viittaamalla suoraan pakkokeinolain 10 luvun 60 §:än. Poliisilain 5 a luvun 47 §:n 6 momentissa säädetään, että *”suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitellystä tiedonhankinnasta, peitetöinnasta, valeostosta, tietolähteen ohjatusta käytöstä, paikkatiedustelusta, muuhun kuin viestiin kohdistuvasta jäljentämisestä ja muuhun kuin viestiin kohdistuvasta lähetyksen jäljentämisestä siviilitiedustelussa ei ole velvollisuutta ilmoittaa tiedonhankinnan kohteelle, jos asiassa ei ole aloitettu esitutkintaa 44 §:ssä tarkoitettun ilmoituksen perusteella. Jos esitutkinta aloitetaan, noudatetaan,*

mitä pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n 2–7 momentissa säädetään”. Siviilitiedusteluviranomaisella eli suojelupoliisilla ei ole enää esitutkintatoimivaltuuksien poistuttua pidättämiseen oikeutettuja virkamiehiä. Tästä johtuen tulisi pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n 3 momenttiin lisätä suojelupoliisin päällystöön kuuluva virkamies toimivaltaiseksi virkamieheksi, jotta tämä voisi tehdä tuomioistuimelle vaatimuksen ilmoittamatta jättämisestä. Selkeämpi vaihtoehto voisi kuitenkin olla asiasta säättäminen siviilitiedustelua koskevassa poliisilain 5 a luvussa. Korjauksen tekeminen pakkokeinolain muutoksen kanssa samaan aikaan selkeyttäisi säädösten soveltamista.

Sisäministeriö esittää huomionaan myös, että teleyrityksen avustamisvelvollisuudesta siviilitiedustelussa säädetään poliisilain 5 a luvun 51 §:ssä, jossa viitataan poliisilain 5 luvun 61 §:än. Poliisilain sääntely on saman sisältöinen kuin sääntely pakkokeinolain 10 luvun 63 §:ssä. Edellä mainitun sääntelyn nojalla teleyrityksen on muun muassa ilman aiheutonta viivytystä tehtävä televerkkoon telekuuntelun ja televalvonnan edellyttämät kytkennät sekä annettava toimivaltaisen viranomaisen käyttöön telekuuntelun toimeenpanoa varten tarpeelliset tiedot, välineet ja henkilöstö. Uusien tekniikoiden, kuten 5G:n vuoksi, perinteisten teleyritysten ohella muiden viestinnän palveluja tarjoavien toimijoiden rooli televalvonnan ja telekuuntelun toteuttamisessa kasvaa merkittävästi, jolloin niiden apua tullaan välttämättä tarvitsemaan. Muilla palvelutarjoajilla on jatkossa erityisesti merkitystä kybervakoilun torjunnassa ja sisäministeriön käsityksen mukaan myös kyberrikosten selvittämisessä. Myös Valtioneuvoston selonteossa tiedustelulainsäädännöstä (VNS 11/2021) todetaan, että uusien teknologioiden takia on arvioitava muiden palveluntarjoajien kuin teleyritysten teknologianeutraalia avustamisvelvollisuutta kansallisen turvallisuuden suojaamiskyvyn ja erityisesti kyberuhkien torjumisen kannalta.

Vaikutukset Rajavartiolaitokseen

Esityksessä ehdotetaan myös tarpeellisia muutoksia rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettuun lakiin (108/2018). Sisäministeriö toteaa, että mietinnössä ehdotetut pakkokeinolain muutokset edellyttävät vielä lisäksi erityisesti rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 3 luvun mukaisten salaisia tiedonhankintakeinoja koskevien säännösten muutostarpeiden tarkastelua, jotta sääntely olisi myös näiltä osin mahdollisimman johdonmukainen. Sisäministeriö toteaa, että kyseinen tarkastelu sekä mahdolliset muutokset voitaisiin toteuttaa rajavartiolainsäädännön muutoshankkeen yhteydessä.

Digitalisoituvassa yhteiskunnassa myös rikollinen toiminta on siirtynyt ja siirtyy kiihtyvällä vauhdilla tietoverkkoihin. Rajavartiolaitos torjuu ja paljastaa myös tietoverkkojen avustuksella toteutettavaa Rajavartiolaitoksen tutkintavastuulla olevaa rikollisuutta. Sisäministeriö pitää perusteltuna ja tärkeänä erityisesti mietinnössä ehdotettua pakkokeinolain 10 luvun 14 §:ään ehdotettua uutta 4 momenttia koskien peiteltyä tiedonhankintaa tietoverkossa. Ehdotettu toimivaltuus tehostaisi myös Rajavartiolaitoksen mahdollisuuksia puuttua jatkuvasti kasvavaan ilmiöön, jossa tietoverkkoja hyödynnetään rikollisessa tarkoituksessa Rajavartiolaitoksen tutkintavastuulla olevissa rikoksissa ja erityisesti osana laittomaan maahantuloon liittyvää rikollisuutta. Rajavartiolaitoksen toimivaltuus tutkia rikoksia on poliisia huomattavasti suppeampi ja siten tietoverkossa toteutettavan peiteltyä tiedonhankinnan toimivaltuus rajautuisikin vain niihin Rajavartiolaitoksessa tutkittaviin rikoksiin, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

Sisäministeriö pitää mietinnössä esitetystä myös perusteltuna, että esityksestä pyydetäisiin perustuslakivaliokunnan lausunto.

Kansliapäällikkö

Kirsi Pimiä

Erityisasiantuntija

Janne Juujärvi

Jakelu

OM Oikeusministeriö

VN/13190/2020-SM-27

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: